UNITAT DIDÀCTICA PRIMÀRIA
TERCER CICLE

Isabel de Villena

ISABEL DE VILLENA

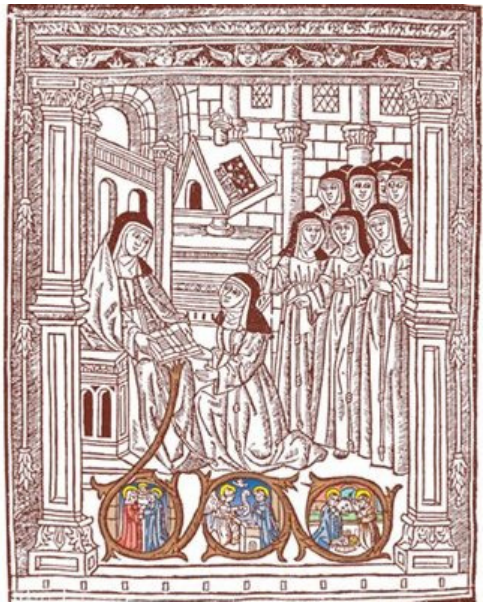

Isabel de Villena és l'única escriptora medieval en la nostra llengua de la qual coneixem el nom. Escriu la seua obra al llarg del segle XV, compartint temps amb els millors escriptors del segle d'or valencià (A. March, J. Roís de Corella o Joanot Martorell)
L'any 2016 l'Acadèmia Valenciana de la Llengua li ret un homenatge ben merescut, declarant-la «Escriptora de l'Any»

PARLEM-NE

L'Elionor , o Isabel, com la coneixem actualment, va nàixer fa molts i molts anys, a València. El seu pare era escriptor, Enric de Villena. Com a descendent de reis, tenia una gran cultura i va escriure sobre temes diversos -medicina, teologia, astronomia i fins i tot poesia!- i defensava, amb passió, les llengües vulgars.

Aquesta passió per les llengües i la literatura se la degué passar a la seua filla, Elionor.

- Com imagines la biblioteca de la casa d'Isabel?
- Tens una biblioteca a casa?
- A tu, t'agrada llegir?
- Quants llibres lliges normalment?
- D'on els aconsegueixes: de la biblioteca? de la classe? Te'ls deixa un company o companya?
- Quin és el teu conte/llibre preferit?
- Per què?
- Coneixes el nom d'algun escriptor de contes? I d'alguna escriptora?

Biografia

Elionor o Leonor Manuel de Villena era filla del noble i poeta Enric de Villena. Es creu que va nàixer a València, l'any 1430. De la seua mare no queda cap constància escrita, però es suposa que va ser una dama de la Cort. Va quedar òrfena als quatre anys i es va educar en el Palau del Real de València amb la seua cosina, la reina Maria de Castella, i el rei Alfons el Magnànim. Allà va seguir vivint entre artistes i llibres, perquè la Reina Maria tenia una important biblioteca personal. Quan tenia 15 anys es va fer monja clarissa del Convent de la Trinitat de València, i va ser aleshores quan va canviar el nom pel de Sor Isabel de Villena. Uns anys després va ser nomenada abadessa per la voluntat de la reina Maria, i va exercir eixe càrrec durant 27 anys, fins que va morir als seixanta anys, víctima d'una epidèmia de pesta que assolà València l'any 1490.

Sor Isabel va fer moltes coses: administrava els comptes del convent i gràcies a ella es van acabar les obres, i es preocupava perquè les monges tingueren una vida digna. Allà es reunien personalitats de la ciutat, com Jaume Roig o la reina Maria, i s'hi parlava de llibres i d'altres molts temes. Isabel era, sobretot, una gran lectora i escrivia per explicar a les monges qüestions religioses. Era, en definitiva, una dona educada, culta, intel·ligent i admirada per tothom, amb una forta personalitat.

Isabel de Villena és la primera escriptora amb nom conegut de la nostra literatura. Això no vol dir que no n'hi havien abans, sinó que no s'han guardat les seues obres. La seua obra fonamental -i l'única coneguda- és el Vita Christi, publicat a València el 1497 per la seua successora Aldonça de Montsoriu, a petició de la Reina Isabel la Catòlica. Actualment la recordem com una dona avançada al seu temps, precursora de les idees feministes, ja que en el seu text defensa la figura de la dona en contra de les idees d'altres escriptors medievals.

abadessa:. Superiora d'un monestir de dones

1.- Convent de la Trinitat, actualment.
http://monasteriotrinidad.es
2.- Recreació virtual del Palau del Real.
Juan Carlos Piqueri Pilar de Insaus

INVES-TIC-A

Si tens curiositat per conèixer els escenaris que va trepitjar Isabel de Villena, busca informació de

La Llotja de la Seda o Llotja dels Mercaders
El Palau de la Generalitat
Almodí del Senyor Rei
Monestir de la Trinitat
Torres dels Serrans
Porta de Quart
la Seu de València

En grups, pots -podeu- elaborar una guia turística per anar-hi d'excursió, amb l'escola o amb les vostres famílies.

ESCRIVIM

1. Completa aquesta graella amb les dades que falten de la biografia d'Isabel de Villena:

ANY: Quan?	FETS: què va passar?	LLOCS: On?
1430		
1434	Va quedar òrfena	
		Convent de la Trinitat
	Va ser nomenada abadessa	
1490		
1497		

2.- Llig les biografies d'aquestes dues autores, Mercè Viana, i de Gemma Pasqual, tretes del Diccionari d'autors i autores de literatura infantil i juvenil. Pots ampliar la informació de les seues obres si cliques l'enllaç: *(http://www.clijcat.cat/diccionari/Catala/Diccionari.html).*

- Quina informació transmeten: data i lloc de naixement, treball que realitzen, gustos…
- Com la transmeten: persona i temps verbal, vocabulari, ….

MERCÈ VIANA	
Biografia: "Vaig nàixer un 18 d'octubre junt al Mediterrani. Un mar que té la capacitat d'enlluernar-me i de transportar-me, de tant en tant, a algun indret fantàstic d'on ixen les meues històries; històries amb personatges que cobren vida gràcies a la llum d'una terra alegre, imaginativa i quasi màgica. Vaig créixer en el si d'una família que sempre posà per davant el treball i la cultura i, posteriorment, vaig formar-ne la meua pròpia. Sóc mestra i llicenciada en Filosofia i Ciències de l'Educació, i he treballat en tots els nivells educatius, des de l'educació infantil fins a la universitat. En l'actualitat em dedique a la formació permanent del professorat. Les meues passions han estat l'educació i la literatura. És per això que tinc publicacions literàries i publicacions didàctiques. Alguns guardons literaris i pedagògics han vingut a premiar el treball constant en aquests dos camps de la vida."	**Nom:** MERCÈ VIANA I MARTÍNEZ **Naix:** 1946, Alfafar (L'Horta) **Lloc de residència:** VALÈNCIA

GEMMA PASQUAL	
Biografia: "Vaig nàixer a Almoines (la Safor) l'any 1967. A catorze anys em vaig traslladar a viure a València, on vaig cursar els estudis de tècnic superior en administració d'empreses a l'Escola d'Artesans. Tot i que m'estimava més ser periodista, finalment em vaig decidir pel món de la programació, i així és com em vaig fer analista de sistemes a l'empresa IBM. N'estava una mica farta, de passar els dies davant la pantalla fent programaris i comptabilitat, és per això que vaig decidir donar un nou ús al meu ordinador, el vaig utilitzar per inventar-me històries. Històries fetes especialment per als joves, que són la gent que m'agrada més. (...)"	**Nom:** GEMMA PASQUAL I ESCRIVÀ **Naix:** 1967, Almoines (La Safor) **Lloc de residència:** MUSEROS (L'Horta)

Fes un viatge al passat i converteix-te en Isabel de Villena. Escriu la "teua biografia"amb les dades que has llegit. Evidentment, hauràs d'imaginar-te moltes coses… però d'això es tracta, de tirar-li imaginació!
Per cert, recorda que quan una biografia està escrita en primera persona és una _____

Biografia: "Vaig nàixer	**Nom:**
	Naix:
	Lloc de residència:

ISABEL, L'ESCRIPTORA

1.- Com ara has llegit, Isabel de Villena va ser la primera escriptora que utilitzà el valencià i no el llatí per a escriure. Això no vol dir que no hi existiren d'altres dones que escrivien, sinó que no s'han conservat els seus llibres.

Per sort, ara no passa el mateix. Homes i dones escriuen i publiquen les seues obres, i per això és molt probable que amb les lectures que has fet estos anys pugues fer la següent activitat:

Fes memòria: Has llegit algun conte o alguna novel·la escrit per una dona? ___
Recordes quina? _____
I el nom de l'autora? _____

Trobairitz o trobadores: poetes del segle XII, foren dones amb autoritat en la política i en la cultura del seu temps, creadores de cultura i d'altra manera d'entendre el món. (imatge de Beatriu de Dia, Comtessa de Dia)

- Busca a casa o a la biblioteca algun llibre escrit per una dona, i completa la graella:

Títol	
Autora del text	
Autora/autor de la il·lustració (si n'hi ha)	
Editorial	

- Dibuixa la portada del llibre en un full a banda.
- Copia un fragment que t'haja agradat especialment. Fes bona lletra perquè tota la classe puga llegir-lo!
- Busca informació sobre l'autora i elabora una breu fitxa informativa.

Nom i Cognoms	
Data de naixement	
Lloc de naixement	
Editorial	

- Entre tota la classe, elaboreu un mural literari on enganxeu totes les portades dels llibres, el fragment triat i les fitxes de les autores. Farà goig de veure'l i de llegir-ne, segur!

INVES-TIC-A

Al Diccionari podràs trobar quasi tots els autors i les autores que escriuen en la nostra llengua en l'actualitat. Entre tota la classe podeu mirar quantes dones i quants homes escriuen i il·lustren per vosaltres. Potser us en sorprendreu!

2.- D'Isabel de Villena només s'ha conservat una obra, *Vita Christi,* encara que se sap que va escriure altres textos dirigits a les monges de la seua congregació. Aquest tampoc no es coneixeria si no fóra per la seua successora en el càrrec d'abadessa del convent, Aldonça de Montsoriu, que la va manar publicar l'any 1497, set anys després de la mort de Sor Isabel, per sol·licitud d'Isabel la Catòlica.
Vita Christi narra la vida de Jesucrist a partir de les relacions que estableix amb les dones que compartien la seua vida, sobre tot amb la mare, Maria.

- Ací tens alguns fragments desordenats de la part del Vita Christi dedicada a Maria i a la seua família. Ordena'ls de manera que corresponga el contingut de la primera columna amb el de la segona. És fàcil: estan adaptats a la llengua actual!

Naixement de Jesús. Primers moments.	*No desmamà la Senyora el seu fill fins que no hagué complert tres anys, car no disposava de les menges delicades que les altres mares acostumen a donar als seus fills.*
Vida de pobresa. Els primers dies.	*I el Senyor, que creixia, començà a treballar i ajudar a Josep tant com podia segons la seua edat, i servia la seua mare en tot allò que els altres fills acostumaven a fer per servir les seues mares.*
Jesús és desmamat.	*La Senyora (Maria) agafava els peuets del seu fill i els hi escalfava amb les pròpies mans, no tenint altra mena de foc, i li deia: Oh, amor meu! El gran amor que teniu per la humanitat us fa sentit tant de fred i pobresa de roba.*
Vida de treball. Els primers anys.	*Oh, quanta fou la pobresa que la Senyora passà en aquella terra d'Egipte, especialment els primers dies, quan no era coneguda per i ningú no li volia donar feina.*

- Si no coneixes algun dels personatges, busca o pregunta qui eren Anna i Joaquim, Maria Magdalena, Maria, Josep…

- Busca al diccionari o pregunta les paraules que desconegues. Escriu-les a la llibreta per recordar-les.

La Nativitat del MNAC

INTERPRETA

- Què feia Anna quan va nàixer la seua filla?

- Per què Maria escalfa els peus del seu fill?

- On vivien?

- Per què eren tan pobres?

- Fins a quina edat va donar de mamar a Jesús?

- Per quina raó, segons pensa l'autora?

Segurament coneixes la història del naixement de Jesús, ja que les nadales ens la conten.

Les nadales o cançons de Nadal són cançons, la lletra de la qual fa referència al Nadal. Es canten normalment en el període previ i durant les festes de Nadal.

Ací tens dues nadales, una de tradició popular i l'altra de Joana Raspall.

LA NIT DE NADAL

La nit de Nadal
és nit d'alegria
el fill de Maria
és nat al portal.

Perquè tinga son
en esta nit sant
sa mare li canta
non-non, la non-non.

-No plores, fillet
que et vetla la mare;
adorm-te que el pare
et fa un bressolet.

Te'l fa de marfil
i fusta olorosa;
per jaç, dins li posa
poncelles d'abril.

Et farà ric dosser
la nit estrellada;
la blanca nevada
llençol et vol fer.

Pastor dels serrats,
pastors de la plana,
porteu-li la llana
dels vostres ramats.

Veniu si voleu
besar ses galtes
veniu de puntetes
i no el desperteu.

Non-non, la non-non
perleta del pare
reiet de la mare
del cel i del món.

Tradicional
Escolta-la cantada per Paco Muñoz

NON-NON DE NADAL

T'ompliré el bressol
de palleta fina
sense gens de boll,
sense gens de pols.
Encendré un bon foc
perfumat d'espigol
per fer-te el son dolç.

Cobriré el teu cos
amb llençol blanquíssim
mig teixit amb glòria,
mig cosit amb creus.
Et faré de flonjos
borrallons de llana
un mantell pels peus.

Et cantaré un bres
amb la veu més dolça,
i quan ja t'adormis
et besaré el front.
Després, de puntetes,
tancaré la porta
perquè no et desvetllin
els sorolls del món.

Joana Raspall
Escolta-la cantada per SoMMeliers

Coneixes la Joana Raspall? Joana Raspall i Juanola fou una escriptora, lexicòloga i bibliotecària que va viure 100 anys (1913-2013) i va publicar un gran nombre de llibres de tots els gèneres -poesia, teatre, conte, novel·la- i per totes les edats. Havies llegit algun text d'ella? _____ Quin?

La Nit de Nadal és una cançó tradicional o popular. Saps què significa?

Que han passat de generació en generació i no es coneix qui la va crear. Les lletres són senzilles i utilitza la rima i el ritme molt marcat perquè es pugueren memoritzar amb facilitat.

Recordes alguna cançó popular que canteu a l'escola o a casa? Feu memòria entre tota la classe i elaboreu un llistat amb totes les que recordeu.

Escriu les semblances i les diferències entre els dos poemes.

Per acabar, completa l'encreuat d'Isabel de Villena. Posa't a prova!

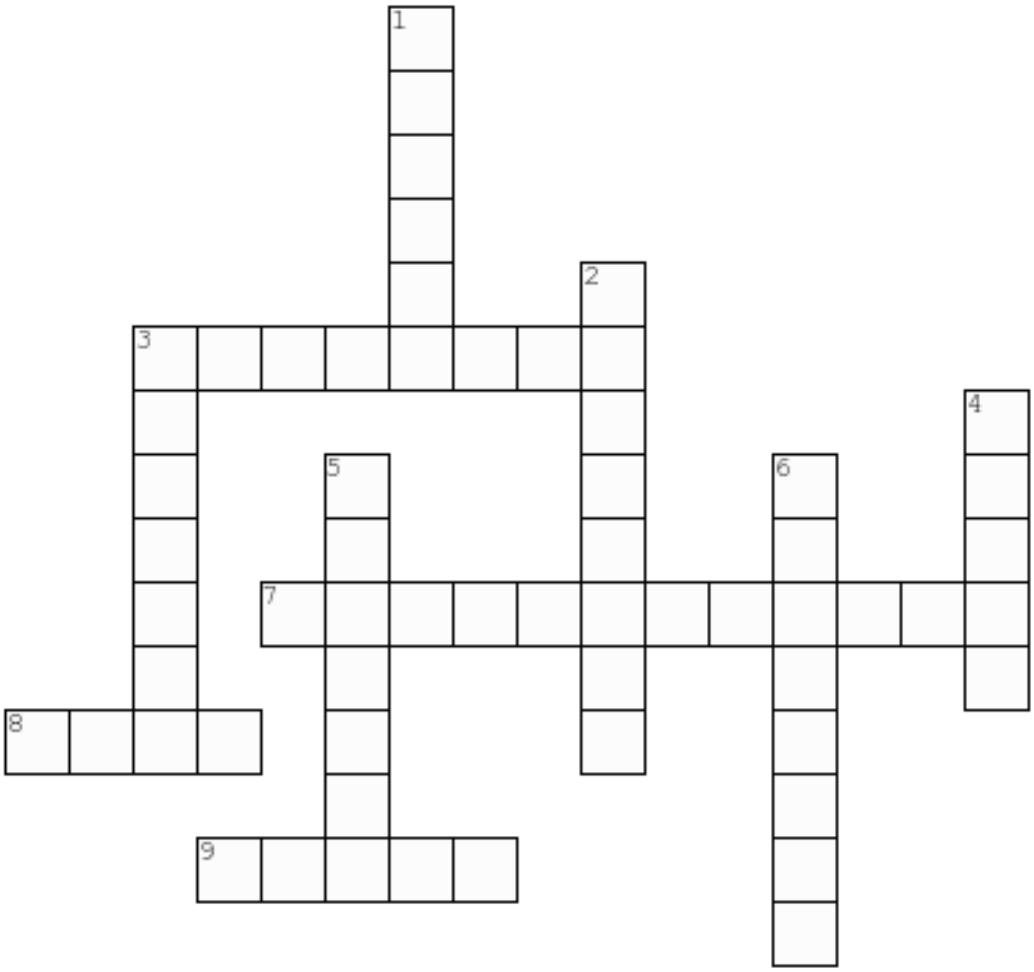

Horitzontals
3. Quin càrrec va exercir al convent?
7. Com es diu el llibre que va escriure?
8. En quin Palau es va criar Elionor?
9. Quin era el nom del seu pare?

Verticals
1. Quants anys tenia quan es va fer monja?
2. On va nàixer Isabel de Villena?
3. Qui va publicar el llibre després de la mort d'Isabel?
4. Quin era el nom de la seua cosina, la Reina de Castella?
5. Quin va ser el nom que li posaren a Isabel?
6. De quin convent es va fer monja?

ESCRIVIM

I ara, convertix-te en escriptora o en escriptor!!

Primer, pensa en quin TEMPS passa el conte, i en QUIN LLOC. Quan ho tingues decidit, pots començar amb la fórmula que més t'agrade::

Hi havia una vegada, en un poble…

Fa molts i molts anys, ací al nostre poble...

Després, pren algunes decisions:

- **QUI** serà la protagonista: posa-li un nom, escriu com és, si és una persona coneguda o inventada… Busca-li unes amistats, alguna mascota…
- .Has de decidir també **ON** passa el conte. Un lloc real o inventat? La teua casa, un castell, una barca, altre planeta… i **QUAN?**
- A més, **QUÈ** passa al conte. Quin problema que s'ha de resoldre? i **COM** es soluciona.

Per últim, redacta el conte. Tingues en compte:

- El contes tenen un (un principi), un nus (el problema que s'ha de resoldre…) i un final.
- Dóna "força" al relat incorporant fòrmules de començament i acabament (conte contat, conte acabat, I catacric, catacrac, aquest conte s'ha acabat…)

Quan ja el tingues redactat, **revisa-la** o demana la teua mestra o el teu mestre que et faça la correcció.

Pots publicar-la si tens un blog a classe, o la pàgina web de la teua escola, o potser gravar-lo per compartir-la amb els i les companyes.
Amb els contes de tota la classe podeu fer una sessió de conta-contes amb les vostres famílies.

PENSEM

Sor Isabel de Villena, tot i ser una de les primeres escriptores en la nostra llengua, va ser oblidada durant segles. Com les trobadores, les beguines, Christina de Pisan, Hildegarda Bingen, Olympia de Gouges, Hipatia d'Alexandria... Has escoltat o llegit alguna vegada alguna vegada cap cosa d'elles? Sí? Enhorabona! Si no les coneixes, potser és el moment de buscar informació sobre elles.

Abans, però, fem una prova entre tota la classe:

Quantes dones coneixeu que hagen estat importants per la societat? Quantes pintores, filòsofes, científiques, astrònomes, mèdiques, esportistes…? Teniu 5 minuts!
Escriviu a la pissarra en una columna tots els noms que en sabeu.

Ara, feu el mateix en el cas dels homes. Durant 5', digueu tots els noms que us sabeu i en quin àmbit del coneixement o l'esport són reconeguts. Escriviu-los al costat de la columna de les dones. Ara, sols queda fer una suma senzilla: quantes dones i quants homes hi ha en total? Hi ha molta diferència?

ESCOLTEM I PARLEM

Parleu a classe sobre el resultat de l'activitat anterior . Valoreu, amb l'ajuda de la mestra, o el mestre, els resultats.

- Penseu que són "normals"?

- Per què penseu que dóna aquesta desigualtat? Penseu que no han fet cap "cosa" important?

- Tots i totes penseu el mateix?

- Quines accions penseu que serien necessàries per canviar -o no- aquesta situació?

Organitzeu, amb l'ajuda del mestre o de la mestra, un debat on intenteu donar una explicació als resultats de l'enquesta.

Busqueu, al final, acords per tal de fer una acció conjunta, que serà l'elaboració de l'auca de les escriptores! Caldrà que busqueu informació, però segur que us n'eixireu!
Dividiu-vos la feina en equips:

- **Equip d'investigació**: S'encarregarà de la recerca en la biblioteca o en internet amb l'ajuda de la família o a l'aula d'informàtica. Trobareu molta informació, encara que us faran falta dades bàsiques: Nom i cognoms, data i lloc de naixement, professió, llibres destacats, afeccions …. No oblideu adjuntar imatges per facilitar la tasca de l'equip d'il·lustració.

- **Equip de redacció**: Amb les dades de la investigació, haurà de prendre grans decisions:
  - Quantes vinyetes tindrà l'auca. La tradició "mana" múltiples de 4: 12, 24, 48…
  - Com seran els "peus d'estampa": rodolí, tercet, quartet… Pregunteu el mestre o la mestra com són.

- **Equip d'il·lustració**: Amb el text de l'equip anterior, heu de posar-hi imatges.
  - Decidiu quina tècnica utilitzareu: ceres, retolador, témperes…
  - En quina mida de paper: quart, octau, foli ...
  - Recordeu que és molt important que el dibuix s'ajuste al text!

- **Equip de maquetació**: haurà de "muntar" les imatges i retolar el text. En paper continu es pot fer una gran mural per enganxar-lo a l'entrada de l'escola. Recordeu que
  - La lletra ha de ser prou gran per poder-la llegir còmodament.
  - Ha de tenir un títol
  - A un costat de l'aula, o en un full separat, han de constar els noms de totes les persones que hi ha participat, amb la seua funció.

Serà un treball perfecte!

Unitat didàctica per **Anna Gascón**
Maquetació **Amadeu Crespo**

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ
ACPV - Carrer de Sant Ferran,12 - València 46001 - tel.96 315 77 99 - WWW.ACPV.CAT